

Mariana BORCOMAN

EVOLUȚIA ȘCOLILOR ȘI SITUAȚIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DIN SCAUNUL RUPEA

I. Introducere

Dreptul de administrare autonomă primit de populația germană în momentul colonizării sale în Transilvania este un argument favorabil constituirii, mai târziu, a unei structuri politice. Organismul investit cu atribuții de drept public din fruntea acelei structuri era o instituție cu denumire ce deriva din latinescul **universitas,-atis** – **Universitatea Săsească** (*Universitas Saxonum*).

Prin Diploma acordată sașilor de Andrei al II-lea, la 1224, se prevedeau următoarele:

1. teritoriul acordat populației germane se întindea de la Orăștie la Baraolt și Drăușeni și „până la pădurea bisenenilor”;
2. obligația financiară anuală a sașilor se stabilea la 500 de mărci de argint;
3. în fruntea provinciei Sibiu era un jude suprem, ales de sași; la 1477 el va fi desemnat din ordinul lui Matei Corvin cu termenul de *Comes Saxonum* și va conduce și reprezenta pe sași;
4. populația săsească avea obligația de a-l ajuta pe rege, în caz de război, cu un efectiv de 500 de soldați;
5. numai regele putea să acorde:
 - drept de sigiliu;
 - dreptul de recunoaștere a reprezentanților aleși;
 - dreptul de exploatare a sării în teritoriul respectiv;
 - dreptul de organizare a târgului;
 - dreptul de folosință a pădurilor și heleșteielor și acela de a practica vânătoarea;
6. coloniștii puteau hotărî singuri cine avea dreptul de a se așeza în teritoriile lor;
7. coloniștii aveau libertate religioasă (preoți ai lor și structură religioasă organizată în decanate și capitluri), având obligația să dea Episcopiei de la Alba Iulia zeciuiala anuală *Kathedralzins*.

Un alt argument în favoarea constituirii unui organism politic îl reprezintă realizarea uniunii de forțe politice la Căpâlna la 1437 – „Uniunea celor trei națiuni”. În cadrul vieții politice transilvănene locul reprezentanților sașilor, alături de nobili și de reprezentanții secuilor, era recunoscut. A fost o alianță de apărare a privilegiilor și a avut ca rezultat întărirea poziției politice a sașilor în Transilvania.

În veacul al XVI-lea puterea economică a orașelor săsești era în creștere și acestea vor duce o politică fie alături de voievozii Transilvaniei, fie independent de aceștia, împotriva turcilor. Această siguranță a fost determinată de apariția și dezvoltarea în mediul urban a unui patriciat puternic, care va impune prin interesele sale un înalt grad de dezvoltare economică.

Etapa decisivă de constituire a Universității a fost recunoașterea acordată de Matei Corvin, la 6 februarie 1486, ce nu a însemnat decât consfințirea unei situații deja existente. Atunci are loc organizarea acesteia, având la bază unele principii de drept. Dreptul fundamental era acela al autonomiei: „Dovadă a existenței ei era competența de a adopta norme obligatorii de conduită, indiferent de faptul că privim noțiunea în sens teritorial sau în sens personal-corporativ”¹.

Atestat documentar în secolul al XIV-lea, scaunul Kosd făcea parte din așa-numitele *Scaune de SUS ale pământului crăiesc*. Situat la granița cu teritoriul comitatului Alba Superioară și pământurile nobiliare, precum și cu teritoriul administrat de secui, a avut de înfruntat în toată perioada medievală

¹ Günther H. Tontsch, *Legiferarea statutară și jurisdicția ca atribuții fundamentale ale Universității Săsești*, în vol. „Transilvania și sașii ardeleni în istoriografie”, Sibiu, Ed. Hora, 2001, p. 56.

și mai târziu, până în secolul al XIX-lea, numeroase litigii de hotar ori privind revendicarea unor anumite părți de ogor sau fâneață. Scaunul din jurul reședinței și al cetății Rupea a cunoscut o perioadă de maximă înflorire în secolul al XVII-lea, când în fruntea scaunului întâlnim personalități deosebite. Cu toate reformele iosefine de la finele secolului al XVIII-lea, scaunul și-a păstrat structura până la 1876, la desființarea *pământului crăiesc*.

II. Școlile din Rupea

2. 1. Caracteristici generale

În Transilvania Evului de Mijloc, primele forme de învățământ, ca în toate zonele europene de altfel, au fost cele susținute de comunitate și, respectiv, de Biserică (de aceea au și fost numite confesionale), fie că ele au fost școli pentru copiii sașilor (acestea sunt primele consemnate documentar în Transilvania și confirmate prin diferite forme de plată a profesorilor și a rectorilor de școală începând cu 1330; după 1876 sunt susținute numai de Biserica evanghelică din acest teritoriu), fie românești (cum a fost cazul școlii din Șcheii Brașovului, susținută de negustorii și comercianții cu stare din acest cartier românesc al Brașovului) sau maghiare (în cazul târgului și al scaunului Rupea nu au existat, deoarece nu au fost secui decât în număr mic aici până la 1800 – dată la care au fost create forțat, în timpul regimului austro-ungar – 1867-1918).

În acest context dificil se încadrează istoria școlilor din târgul Reps (mai apoi orașul Rupea). Fiind un oraș de statut mai mic pe *pământul crăiesc*, numit de sași din această cauză Târg (așa cum erau și Miercurea Sibiului, Cincu și Șeica Mică), nu a avut decât câteva forme de învățământ: o școală primară din jurul anului 1480, la care mergeau copiii sașilor, de unde, dacă se dorea, mai departe se îndreptau fie spre Liceul Honterus din Brașov, fie spre Liceul German din Sighișoara (azi „Joseph Haltrich”). Aceste licee germane aveau și forma de învățământ gimnazială și de aici o parte a copiilor sași din zonă mergeau la universitățile de prestigiu din Europa perioadelor respective: la Viena și Cracovia, Praga și Frankfurt.

Școala românească este ceva mai târzie în târgul Rupea și, din păcate, mai ales nu atât de bine organizată ca aceea a sașilor. Situația românilor din Rupea era cu totul alta. Ei s-au constituit într-o comunitate undeva prin secolele XII-XIII, iar după așezarea coloniștilor germani în aceste zone au fost folosiți la muncile câmpului de către aceștia (sașii dețineau cele mai fertile părți din ogorul târgului). Li se permite românilor să se așeze în zona numită Dealul Românilor și în strada din spate, numită de sași *Gusgass* (în dialectul săsesc „străduța din spate”), denumire ce o vor păstra apoi și românii de aici și mai târziu în spațiul unde sașii își cultivau varza (numit astfel Verzerii). A funcționat o școală românească din jurul anului 1700, organizată cu mijloace reduse și cu puțini copii. Cursurile se țineau în diferite case din zona locuită de români, ele fiind organizate la inițiativa preoților ortodocși și greco-catolici ce îi păstoreau pe credincioșii români. Așadar, tot caracter confesional a avut și această instituție.

O școală maghiară a apărut târziu aici și forțat, cum am amintit mai sus, deoarece aici numărul secuilor nu a fost niciodată semnificativ. Centrul cultural și de focalizare culturală a învățământului secuiesc era Târgu Secuiesc (și alte centre din teritoriul secuilor numit *Trei Scaune*).

2. 2. Școala săsească din Markt Reps

La 1500 este consemnat în localitate pentru prima dată un director de școală, astfel încât putem afirma că școala germană a existat înainte de acest an în târgul *Rupes*.

O parte a rectorilor școlii din Rupea aveau titluri academice, o mare parte îndeplineau și funcția de preot sau alte funcții în structura ierarhică a scaunului. Din rândul acestora, între secolele al XVI-lea și al XIX-lea, amintim câteva personalități:

La 1593 un mare teolog a fost aici rector, Georg Sadler, ce a studiat la Frankfurt. Spre sfârșitul secolului, la 1599-1602, va fi rector aici Johannes Ursinus, care de aici va pleca la Sighișoara, unde va funcționa ca notar mulți ani.

Un secol mai târziu, la 1696, va fi rector Samuel Valentini, care va alcătui *Scurtă viață și însemnări de călătorie* cu informații de istorie locală privind capitlul Rupea².

La 1702 este numit rector Georg Pöldner, originar din Rupea, care era cunoscut sub numele de Latinus. A îndeplinit mai târziu și funcția de decan al capitlului Kosd și de la el s-au păstrat însemnări de mână privind situația scaunului Rupea.

La 1763 este elaborat primul regulament școlar potrivit căruia se țineau cursurile (și erau și prevederi pentru disciplina și morală în școală, se prevedeau de asemenea pedepse pentru cei care nu respectau ordinea și mai ales se prevedea obligativitatea orelor de religie și aceea de a merge la slujba de duminică dimineața), unde sunt consemnați membrii Magistratului și preoții evanghelici, ca foruri tutelare și care aveau și rol de educatori. Acesta va fi reînnoit și adăugit la 1797. Școala a funcționat ca o școală normală până în secolul al XIX-lea (școală populară) când, la 1840, va primi noi manuale, hărți și material didactic de la rectorul Johann Traugott Kraus. El va deschide aici, în târgul Rupea, și o școală de pregătire a notarilor (după liceu).

Despre funcționarea unei grădinițe germane în localitate avem date târzii, în secolul al XIX-lea, când din grija presbiteriului îi este acordată o sală de clasă acestei grupe de preșcolari, sală ce se afla în curtea bisericii evanghelice.

Dintre rupenii (sași cu siguranță) care au mers la studii în străinătate amintim câțiva. Astfel, „primul cunoscut ca fiind originar din Rupea – Thomas *Ruchpas* înscris la 1430 la Universitatea din Viena și la 1437 la facultatea de drept și Simon de *Ruppes* ce deschide la 1463 seria de rupeni ce au studiat la Cracovia”³.

Din secolul al XVI-lea interesant este testamentul lui Matthias Glatz de Rupea, care a îmbrățișat ideile Reformei difuzate și susținute în Transilvania de Johannes Honterus și care scrie episcopului de Alba Iulia în acest sens, dând câteva informații privind comunitatea din Rupea. Pe sașii rupeni îi regăsim și la gimnaziul Honterus, cel mai cunoscut fiind „Isaak Hendel din Reps la 1567 ce va fi rector al școlii din Rupea între 1577-1578, judecător la Sibiu în 1579 și notar la Mediaș în 1586, preot în Jibert la 1587. El este autorul unei *Cronici a Transilvaniei* pentru anii 1143-1593”⁴.

După 1876, odată cu desființarea *pământului crăiesc* și a administrației libere săsești din Transilvania (măsură luată de guvernul de la Budapesta), școlile germane și, implicit, și cea din Rupea se vor desființa. În orașele mari săsești din Ardeal, cum ar fi cazul Sibiului, Sighișoarei și al Brașovului, școlile săsești și-au continuat activitatea ca instituții susținute de Biserica evanghelică. În cazul târgului Rupea nu a fost aceeași situație, deși aici există, la finele secolului al XIX-lea, o comunitate destul de numeroasă de sași. Limba germană s-a menținut la o grupă de grădiniță și la clasele I-IV, dar nu mai mult. Legea Appony le-a desființat temporar și pe acestea, din 1907 până în 1910.

După 1970 a funcționat la fel, dar în plus cu câte o jumătate de clasă (de diferite profile în cadrul Liceului Industrial Rupea) de liceu, adunându-i pe copiii sași din toate satele din jurul orașului Rupea. Din cauza scăderii drastice a numărului de copii sași și a emigrării lor masive în Germania după 1990, la aceste forme de învățământ în limba germană merg copii de familii românești și maghiare din orașul Rupea.

² Heinz Brandsch, *Über die 129 bekanten Repser Schulrektoren*, în „Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde”, Neue Folge, Sibiu, 1924, Band 42, Heft 1, p. 213.

³ Gernot Nussbächer, *Repser Studenten in 15. und 16. Jahrhundert*, în „Aus Urkunden und Chroniken”, Brașov, Editura Aldus, 1994, vol. IV, p. 102.

⁴ *Ibidem*, p. 104.

2. 3. Școala românească

A. Școala primară

Despre data când s-a constituit această școală nu se știe nimic precis, cu siguranță după 1790, când deja funcționa în Transilvania *Edictul de concivilitate* elaborat de Iosif al II-lea și care făcea referire la liberul acces al românilor în orașele săsești. Rupea fiind târg, capitală de scaun săsesc, cu siguranță li s-a dat voie românilor cu posibilități materiale să își cumpere case în centrul orașului (pe strada Principală de odinioară, Republicii de astăzi).

Înainte de 1871 copiii românilor din Rupea țineau cursurile în câte o casă particulară aflată în zona locuită de românii din Rupea în *Gusgass* („strada din spate” în germana medievală), însă informații scrise cu specificarea privind exactitatea pe teren a acestor case nu există. Se plătea câte unui particular chirie pe parcursul unui an școlar și se țineau cursuri acolo. Școala aceasta servea atât elevilor din familiile ortodoxe, cât și celor greco-catolice din Rupea.

„Din 1874 românii greco-catolici cumpără o casă aflată pe locul bisericii mari din Rupea și funcționa paralel o clasă de copii de români ortodocși și una de copii greco-catolici cu câte un învățător separat.”⁵ Clasa de copii ortodocși nu funcționa în aceeași incintă, ci probabil tot în case și spații închiriate, ca până la 1874.

Legea restrictivă a învățământului sub guvernarea Appony din 1907 desființează școlile românești ca fiind necorespunzătoare. În această situație, românii din Rupea, din cele două confesiuni, cumpără în 1910 un loc pe strada Principală de la o familie de sași, Albrich, și ridică un local frumos pentru un gimnaziu românesc (azi servește ca locuință a preotului de la biserica mare *de din sus*).

În 1919 cele două școli se contopesc și devin școală primară, învățământ de stat gratuit și clădirea școlii va fi de acum pe strada Republicii – fosta Principală (în fostul sediu al școlii maghiare).

Cunoaștem numele câtorva învățători ortodocși și greco-catolici din această perioadă:

– „Învățători ortodocși: Ioan Bercan (din Fișer, până în 1871), Ioan Lupu (din Dacia), Mircea (din Lovnic), Morariu (din Văleni), Boranciu (din Rupea), Bănuț (din Rupea), Zaheiu Borcoman (din Dacia).

– Învățători greco-catolici: Gheorghe Repede (din Rupea, până în 1871), A. Stroie (din Făgăraș), Moise Ionescu (din Șona), Ștefan A. Turcu (din Dumbrăveni), A. Boieru (din Homorod, în anii 1913-1925), Sultana Borcoman (din Rupea, în 1919-1926)”⁶.

B. Gimnaziul românesc (de stat mixt)

S-a înființat în 1920, prin stăruința Prof. univ. Ioan Ursu, și a funcționat în localul fostei școli profesionale ortodoxe (în care apoi a locuit preotul Brotea). Acolo a continuat să existe până în zilele noastre. Funcționa cu clasele I-IV primare și 4 clase de gimnaziu.

Dintre profesorii ce au predat acolo și care au îndeplinit și funcția de director amintim câțiva:

„1920-1921 director Brătășanu (nu știm de unde era), 1921 director este Eusebiu Junnea (din Cernăuți, a studiat la Facultatea de litere din același oraș bucovinean și liceul german și predă româna, germana, latina și științele naturale), prof. Valeria Netea (tot din Bucovina ce predă la 1921-1924 limbile franceză și germană), Ana Braner (din București predă lb. franceză), prof. Mossici (tot din Bucovina predă istoria și geografia), prof. M. Mărăcineanu”⁷.

⁵ *Caietele Cernea*, Muzeul de Etnografie Brașov, 294 H Col., p. 4.

⁶ *Ibidem*, p. 5.

⁷ *Ibidem*, p. 34.

C. Școala de arte și meserii

Nu știm exact când a fost înființată (cu pregătire pentru meseriile de rotar, tâmplar, fierar și lăcătuș), probabil în timpul ocupației austro-ungare, dar din 1921 pe această veche structură se va dezvolta o școală industrială.

Se mai numea și Gimnaziul industrial. Dintre profesorii ce au funcționat aici amintim câteva nume:

Romulus Rațiu („originar din Cornești, jud. Tulcea, a urmat liceul teoretic la Turda și apoi Facultatea de Științe la Cluj, secția Geografia naturii, între anii 1934-1946 a fost profesor de Cultură generală la gimnaziul industrial Rupea și a organizat trupe de teatru cu elevii din Homorod, Crihalma, Dăișoara, Fișer și Cuciulata”⁸), prof. Maria Orășteanu (din Apold, jud. Sibiu, a lucrat aici 7 ani), Alexandru Brotea (preot, protopop și preda aici religia), Camelia Oancea (medic prof. din București).

2. 4. Școala ungurească

Nu a existat aici multă vreme, deoarece numărul maghiarilor din oraș nu era mare și astfel nu se justifica un sistem de învățământ.

De abia în 1884, în timpul Regimului austro-ungar, se înființează la Rupea o școală de stat maghiară. Nu era destinată numai copiilor de secui, așa cum era cea săsească, ci tocmai că era destinată tuturor pentru că era gratuită, astfel că mulți copii de români din Rupea vor urma cursurile aici, pentru că se dădeau gratuit cărți și rechizite școlare și, ca premii pentru copiii merituosi și săraci, haine și încălțăminte de Paște și de Crăciun.

După 1918 această școală a fost desființată și înlocuită cu învățământ de stat românesc în oraș. Secție de ciclul primar în limbă maghiară, a funcționat sporadic după această dată, mutându-se din strada Principală în incinta bisericii romano-catolice de pe deal (cu o structură foarte veche, care fusese în 1390 sediul unei mănăstiri franciscane), spre cetate. O secție de limbă maghiară (cu ciclul gimnazial și cu cel liceal) se dezvoltă după 1995, în cadrul școlii generale și, respectiv, al liceului din Rupea. Prin grija părintelui Szekedi și a Bisericii reformate a maghiarilor din Rupea, s-a creat, alături de biserica din centrul orașului, un internat pentru copiii maghiari din zonă.

III. Școlile de pe teritoriul scaunului Rupea

Așezările scaunului erau răspândite pe văile diverselor pârâuri (afleuți ai Oltului): Homorodul Mare, Homorodul Mic, valea Cohalmului, a Fișerului și valea Ticușului.

Scaunul Rupea avea 18 localități în administrare, fiind cel mai estic punct al *pământului crăiesc*. Poziția față de scaunul învecinat Sighișoara era aceea a unui scaun inferior, recunoscută și prin statutul de târg al reședinței scaunului. Era structurat în două plăși:

– Plasa de Sus, în vecinătatea scaunelor secuiești Odorhei și Micloșoara și cu enclave ale comitatului Târnava și ale districtului românesc al Făgărașului (localitățile Ungra, Cața, Drăușeni, Jimbor și Mercheașa).

– Plasa de Jos, în vecinătate cu scaunul Cincu, districtul Brașov și scaunul Sighișoara (Fișer, Viscri, Dacia, Jibert, Lovnic, Cobor, Felmer, Șona, Hălmeag, Ticușul Vechi și Ticușul Nou).

Oferim mai departe date privind sistemul de învățământ din aceste sate. De remarcat sunt două lucruri: încă de la primul recensământ al *pământului crăiesc*, realizat la 1488, în toate aceste sate exista școală primară în limba germană susținută de comunitate și nu avem consemnate deloc școli românești aici până în 1800, însă tot confesionale, întreținute de comunitatea de români din așezări.

⁸ *Ibidem*, p. 57.

a. Plasa de Sus

La Cața era școală primară în limba germană de la 1550 (pentru copiii sașilor). A dat elevi ce vor urma cursurile gimnaziului Honterus din Brașov (potrivit matricolei):

- 1595 *Johannes Krempe*
- 1600 *Thomas Victorius*
- 1601 *Geroges Katzensis*
- 1602 *Matthias Welter*
- 1614 *Andreas Hericks*
- 1623 *Georgius Seiberth*
- 1641 *Christian Molitorius (Müller)*.

Școala din Drăușeni (cel mai estic hotar al *pământului crăiesc*, precizat încă din Diploma Andreanum ca *Terra Daraus*) este mult mai veche și cu tradiție din moment ce, la începutul secolului al XIV-lea, la 1424, un originar de aici, *Antonius*, este înmatriculat la Universitatea din Viena. El va fi succedat de *Simon Czekel*, ce va urma la 1462 cursurile aceleiași universități, iar la 1464 *Vincentius Thorae*, originar de aici, urma cursurile Universității din Cracovia (Polonia).

Potrivit primului recensământ organizat pe *pământul crăiesc*, la 1488, în Jimbor era o școală primară și un director de școală plătit de comunitate.

La Mercheașa prima școală primară apare tot la 1488, iar la Liceul Honterus de aici pleacă:

- 1593 *Simon Dresler*
- 1601 *Daniel Ladilai și Simon Hartmann* (acesta din urmă va ajunge în anii 1619-1621 rector al gimnaziului din Sighișoara.
- între 1476 și 1520 la Universitatea din Viena au studiat *Vincentiu de Streitford* și *Schabl de Striuordia* (din Mercheașa).

Mulți dintre aceștia au ajuns și funcționat ca rectori ai școlii din reședința săunală – Rupea.

b. Plasa de Jos

Avem date numeroase despre școala din Fișer, de unde au plecat mulți tineri la studii.

La școala menționată prima dată în anul 1488 este consemnat și numele campanatorului Johannes V(W)eingold sau V(W)erner din Rodeș⁹, din 1597, apoi, în secolul al XVI-lea, mulți de aici merg la cursurile gimnaziului Honterus din Brașov:

- 1551 *Leonhardus*
- 1560 *Johannes Hermanus*, ce devine preot.
- 1547 *Zacharias Orendt* (originar din Zagăr), care vine aici ca preot în anul 1555.
- *Zacharias Weihrauch*, ce va funcționa apoi ca preot în Fișer între anii 1575 și 1586.

O personalitate importantă locală de la începutul secolului al XVI-lea a fost preotul Thomas, care „a reprezentat strălucit capitulul Saschiz într-un proces împotriva episcopului de Alba Iulia”¹⁰.

Importanța școlii din Viscri este bine ilustrată în secolele XVI-XVII. Astfel, la gimnaziul Honterus au învățat:

- la 1570 *Matheus Jung*
- la 1572 *Antonius Langkonig*
- la 1593 *Michael Adelphus* (care își va continua studiile la Frankfurt)
- la 1604 *Blasius Schnell*
- la 1612 *Jakobus Honnius*

⁹ Gernot Nussbächer, *Der eingeritzte Namen. Zur Ortsgeschichte von Schweischer im 16. Jahrhundert*, în „Karpatenrundschau“, Brașov, an 26 (37), nr. 15 (2186), 15 aprilie 1993, p. 6.

¹⁰ Idem, *Viel Kulturverständnis. Aus der ältesten Geschichte vom Schweischer*, în „Neuer Weg”, București, an 25, nr. 10716, 8 noiembrie 1983, p. 4.

- la 1615 *Petrus Pellionis*.

Școala din satul Dacia este pomenită la 1500 prin existența unui director de școală. Dintre tinerii care au mers la învățătură de aici amintim pe „*Martinus Johannes* de Lapidis la Universitatea din Viena, la 1518 *Melchior Valentini de Lapis* înscris la Cracovia; elevi înscriși la școala lui Honterus: 1575 *Bartholomeus Hermann*, *Blasius Jung* la 1580, *Daniel Molner* la 1581 și 1583”¹¹.

Dintre numele celor care au plecat la învățătură din Jibert amintim la Liceul Honterus :

- 1551 *Petrus Seybrigensis*,
- 1562 *Thobias Kles Seybriger*
- 1596 *Martinus Rotarii (Wagner)*.

O personalitate importantă în epocă a fost *Isaak Hendel*, „originar din Rupea, elev al gimnaziului Honterus la 1567, în 1577 secretar al judecătoriei Sibiu, 1586 notar la Mediaș și apoi preot în Jibert. El întocmește, după modelul celor din Sibiu și Brașov, o cronică de perete a localității pentru anii 1143-1593”¹².

Școala din satul Lovnic datează tot din 1500. Dintre tinerii din localitate care au mers la studii amintim:

- *Andreas Wagner Lebrigensis*, înmatriculat la 1597 la Universitatea din Praga și care apoi se va întoarce și va practica ca profesor în Noul Săsesc. Iar dintre rectorii școlii amintim pe *Peter Drotleff*, între 1680 și 1707, și *Georgius Hay*, între anii 1707 și 1710.

La Felmer cea mai veche școală este tot din 1488. În secolul al XVI-lea, dintre cei din așezare care au frecventat gimnaziul Honterus, avem pomenit în matricola acestuia pe *Melchior Felmerius*.

În rândurile articolului nostru am redat un fragment din viața unui târg transilvan prin prisma evoluției școlii. *Pământul crăiesc* este un teritoriu primit de sași în 1224 și unde s-au așezat și au format, cu sânge și abnegație, structuri asemănătoare spațiului de unde au venit. Acesta a fost un spațiu de locuire româno-german sau germano-român, cum ne place să folosim, sintagma fiind dată de componența etnică a zonei restrânse la care facem referire. Un spațiu guvernat de multe reguli cutumiare. În prezent, ar fi mai degrabă acela al bunei conviețuiri, exprimat ilustrativ și sintetic în vecinătăți (inițial structuri civico-militare și religioase, aduse de sași din spațiile de origine, ale Europei Centrale, cândva, în secolul al XIII-lea), pe care le preiau și le conservă comunitățile de români ardeleni. Apoi sașii au instituit un spirit civic, de ordine, și un marcant cult al muncii și al lucrului bine făcut. Românii au participat și ei la această lucrare și astfel s-a format un spirit transilvan. Îl putem sesiza sensibil și la nivelul școlilor, care, ca un lucru firesc, erau în grija comunității și a Bisericii. Școli vechi de 500 de ani, cu nume de profesori ce nu spun de multe ori prea multe celor din afara limitelor scaunului, sau cel mult celor din teritoriul scaunelor învecinate, dar care au format elevi, i-au îndrumat și astfel au conservat o tradiție și au dus mai departe structurile școlii. Din păcate, majoritatea sașilor din vechiul scaun Rupea au plecat în Germania după 1990, iar cei puțini și în vârstă care au rămas nu au avut puterea să plece spre Vest – ciudat, dar e un drum invers colonizării din secolul al XIII-lea! –, deoarece aici s-au născut și nu au alte realități-rădăcină. Ei se sting încet și singuri în satele populate acum de o etnie de altă factură, dar spiritul de bună vecinătate și înțelegere a rămas.

¹¹ Idem, *Aus Urkunden und Chroniken*, București, Ed. Kriterion, 1985, vol. II, pp. 111-112.

¹² Idem, *Von villa Syberg zur Sybrig. Aus der ältesten Geschichte von Seiburg*, în „Neuer Weg”, București, an 24, nr. 10413, 17 noiembrie 1982, p. 4.

Abstract

In the Middle Ages Transylvania, similarly to other European areas, the first educational facilities were sustained by community and the Church, the reason why they were called *confessional*. Little difference did it make whether they were meant for Saxon children (confirmed by various payment forms for teachers or provosts starting with the year 1330, and, after the year 1876, sustained exclusively by the local Evangelical Church), for Romanians (for instance, the school of Scheii Brasovului, sustained by the wealthy tradesmen of the neighborhood), or for Hungarians (which was not the case of the County of Rupea as the number of Hungarians was low before 1880, when the Austrian-Hungarian regime created them into the area by force – 1867-1918).

From this challenging perspective one may consider the history of the Repts and then Rupea schools. Being a small town in the *king's land* (like Miercurea Sibiului, Cincu and Seica Mica), they only had few forms of education: a primary school around the year 1480 attended by Saxon children who then went on to study at Honterus high school of Brasov or the German high school (nowadays called Haltrich) of Sighisoara. These German high schools provided secondary education, and after completing their studies, the local Saxons went to prestigious European universities such as Vienna, Krakow, Prague and Frankfurt.

The Romanian educational system started later in the County of Rupea and unfortunately it was not as well organized as the German one. The Romanians' situation was totally different. They formed a community during the 12th-13th centuries, and, after the German colonists settled down in the area, they were hired to work the land (the Saxons owned the most fertile land in the County). The Romanians were allowed to settle down in the neighborhood called Dealul Romanilor (Romanians' Hill) and in a street named *Gusgass* (which was the German for *back street*). The name would be preserved by Romanians as well as by the Germans (who grew cabbages there). A Romanian school functioned there around the year 1700, but it was poorly organized and attended by few children. Classes were held in the local Romanians' houses due to the Orthodox and Greek-Catholic priests serving the Romanian congregation. Therefore, this establishment also had a confessional character.

A Hungarian school was later set up here in a forced manner, as previously mentioned for the Hungarians lived in a reduced number in the region. The Hungarians' cultural and educational center was Târgu Secuiesc (alongside other centers within the Hungarian territory called *Trei Scaune*).